
СЪСТОЯНИЕ НА БАНКОВИЯ КРЕДИТЕН ПАЗАР В БЪЛГАРИЯ

Гл. ас. д-р Траян П. Йосифов¹

Пловдивски университет „Паисий Хилендарски“,
Факултет по икономически и социални науки,
катедра „Финанси и счетоводство“

Резюме: Макар не всички местни предприятия да са ориентирани към растеж, на определен етап от тяхното развитие те се нуждаят от капитал, който оказва в значителна степен положително влияние върху тяхната конкурентоспособност и адаптивност към новите пазарни условия. За българските предприятия, на които се налага да функционират в условия на засилена външна и вътрешна конкуренция, наличието на достъпно кредитиране често е условие от ключова важност за тяхното ефективно пазарно развитие. Това се подсилва от факта, че в страната практически липсват достатъчно алтернативни възможности за набавяне на капитал. Настоящото изследване има за цел да представи анализ на кредитния пазар в страната с оглед на ключовото значение на банковия паричен ресурс, който представлява основен фактор за засилване на конкурентоспособния потенциал на българските предприятия.

Ключови думи: банково финансиране, кредитен пазар, стопанско развитие.

JEL: E41, G21, O10.

* * *

Въведение

Проблематиката за подобряване на достъпа до банковото кредитиране е тема от ключова важност и значимост. Тя е основна част от дневния ред на обществения живот и е предмет на обсъждане и анализ на редица научни и бизнес форуми, икономически изследвания, стратегии за секторно стопанско развитие и пр. Към традиционното банково финансиране може да се посочат алтернативни форми

¹ E-mail: t_yosifov@abv.bg

на финансиране като лизинг, факторинг, форфетинг, финансиране, основано на придобиване на дялово участие (рисково финансиране), SWORD (Stock And Warrant Off-Balance Sheet R&D) финансиране.² Посочените източници за финансово осигуряване на потребителското и инвестиционното търсене по-скоро допълват значението, което има банковото кредитиране. От тази гледна точка е повече от нормално да са налице засилени обществени очаквания за повишаване ролята на банковия сектор в страната по отношение създаването на по-конкурентна и ефективна стопанска среда.

Статията има за цел да представи анализ на кредитния пазар в страната, с оглед на ключовото значение на банковия паричен ресурс, който представлява основен фактор за засилване на конкурентоспособния потенциал на българските предприятия.

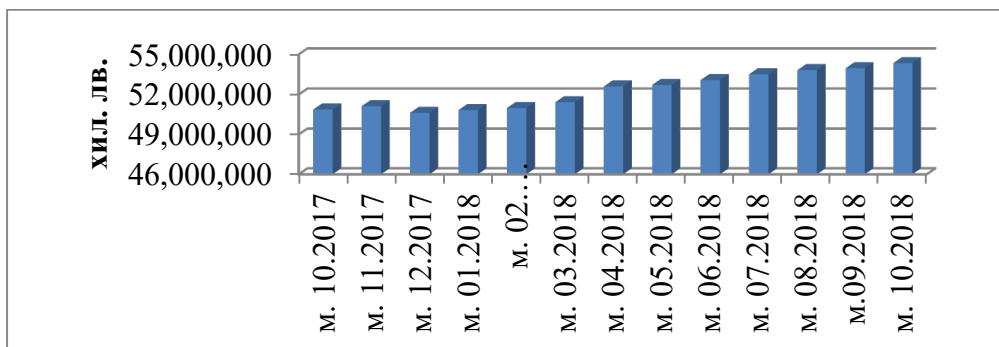
Анализ на състоянието на банковия кредитен пазар в страната

Периодът 2017–2018 г. се характеризира с устойчиво подобряване състоянието на световната икономика. България не прави изключение, а микро- и макроикономическите показатели на страната са в унисон с общата благоприятна тенденция на развитие. В подобни условия банковият кредит се адаптира успешно, т.е. банките се придържат към негласното правило, че в условия на възходящ тренд на икономическото развитие следват (подкрепят) финансово стопанската инициатива. В тази връзка е необходимо да се подчертае, че очакванията, банковото финансиране да има първична функция по отношение на общоикономическото развитие са твърде нереалистични (Йосифов, 2018, с. 120). Причините за това може да се търсят в различни направления, като трябва да се посочи обективното обстоятелство, че търговските банки и тяхната цялостна дейност са предмет на стриктна законова регулация от страна на централната банка. Това предполага, че в условия на трайна икономическа стагнация изискването за поддържане на минимално равнище на капиталова адекватност ограничава експанзията на банковия кредит. Обратно, когато икономиката нараства, банките имат възможност да максимализират своята печалба в резултат на нарастване на размера на взема-

² Нова форма на финансиране, която е насочена предимно към новостартиращи предприятия в областта на биотехнологиите. Дава възможност на предприятия без сериозна пазарна история да получат възможност за развитие при споделяне на риска между изпълнителя и инвеститора.

нията по отпуснати кредити, но са изложени на значително по-висока степен на рискова заплаха.

На Графика 1 са представени данни за размера на отпуснатите кредити от търговските банки в страната.

Източник: БНБ, Парична статистика, 2018.

Графика 1. Кредити на нефинансови предприятия, домакинства и НТООД³, 10.2017–10.2018 г.

Въз основа на представените данни може да се направят няколко важни извода, а именно:

- **Първо.** За целия разглеждан период се наблюдава трайна тенденция към нарастване на банковия кредитен ресурс, вкл. по трите направления – нефинансови предприятия, домакинства и НТООД. Това е показателен факт, който подкрепя направената констатация, че темпът на банковото финансиране се определя основно от икономическата конюнктура.

- **Второ.** Най-съществено е увеличението на кредитния ресурс от началото на втората половина на 2018 г. Този резултат кореспондира с добрите макроикономически данни, свързани с развитието на страната, и средносрочните очаквания на правителството за запазване ръста на икономическия растеж, заетостта, потребителското и инвестиционното търсене.

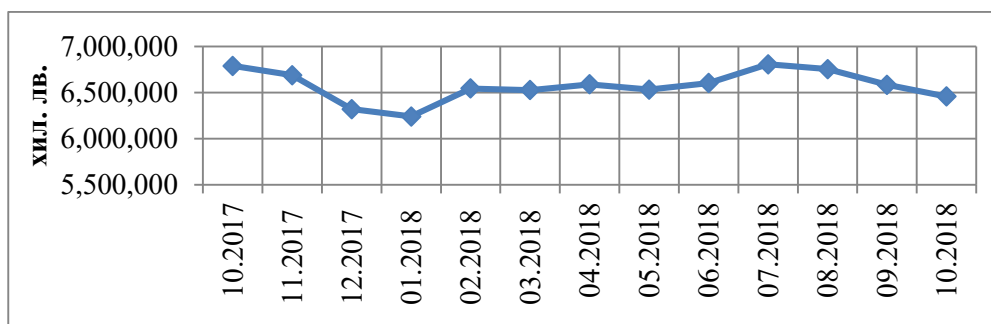
- **Трето.** Нарастването на кредитите за домакинства и сектора на НТООД се дължи основно на увеличеното търсене на жилищни кредити. Това, от една страна, е индикация за положителните средно- и дългосрочни очаквания на домакинствата, а от друга, е повод за из-

³Нетърговски организации, обслужващи домакинствата.

вестни опасения, тъй като при бъдещо влошаване на пазара на труда се създава реална предпоставка за увеличаване дела на необслужваните кредитни експозиции. Това от своя страна е свързано с нарастване на банковите разходи по обезценка на част от активите в банковата система на страната.

Размерът на банковото финансиране е показателен както за състоянието на икономиката на страната, така също и за потенциалните възможности, които имат търговските банки да оказват решаващо влияние по отношение на икономическата активност. В тази връзка въпрос от ключова важност представлява качеството на кредитния банков портфейл.

На Графика 2 са представени обобщени данни за качеството на кредитния банков портфейл на банките в страната за същия период от време.

Източник: БНБ, Парична статистика, 2018.

Графика 2. Темп на изменение на лошите и реструктурираните кредити за сектор Нефинансови предприятия, домакинства и НТООД, 10.2017–10.2018 г.

Данните показват, че нарастването на банковото кредитиране не е свързано с увеличаване размера на лошите и реструктурираните кредити. Факт, който, от една страна, е показателен за високото качество на активите на банковата система, респ. за качественото управление на кредитния риск, а от друга, е отражение на благоприятното състояние на пазара на труда, респ. на високата трудова заетост и растежа на доходите в частния и обществения сектор.

Без съмнение кредитната експанзия действа стимулиращо на съвкупното потребителско и инвестиционно търсене. Липсата на възможност за провеждане на пълноценна парична политика от страна на Българската народна банка (БНБ) засилва ролята на търговските банки

по отношение стимулирането на стопанската инициатива. Това предполага, че поведението на банките и на техните клиенти е фактор с решаващо значение при формирането на определено пазарно равнище на паричното предлагане в страната.

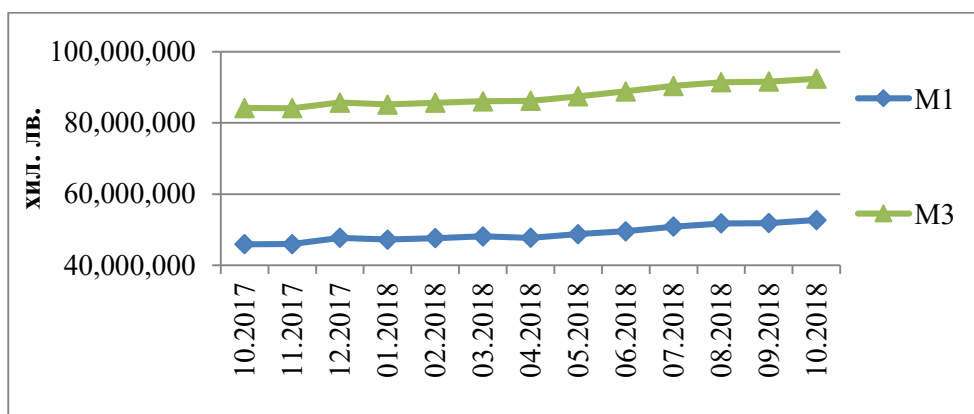
Възможността, търговските банки и техните клиенти да оказват влияние върху паричното обращение, се свързва с паричната мултипликация, респ. с общата парична база (маса), към която се отнася незаемната парична маса. Към нея се включват средствата, които се намират извън трезорите на банковата система. Причината за разграничаването на незаемната парична база от общата парична база е, че незаемната база се свързва с операциите на открития пазар, които извършва всяка централна банка, т.е. тези средства допълват активната част от баланса на банковия регулатор.⁴ По този начин централната банка има възможност да контролира изцяло този компонент на паричното предлагане. Не така стои въпросът с паричната база на търговските банки. Техният финансов капацитет оказва влияние върху паричната мултипликация, но не бива да се търси пряка връзка с мултиплицираното нарастване на паричната маса, тъй като търговските банки имат възможност да използват този ресурс за цели, различни от заемане на парични средства, т.е. такива, които нямат принос за мултиплицираното нарастване на паричното обращение.

Традиционен метод за определяне на паричната маса са т.н. „парични агрегати“. Те включват паричните задължения на банковата система към домакинствата и предприятията и са във формата на банкноти и монети в обращение, безсрочни и срочни спестовни депозити.

На Графика 3 е представен темпът на изменение на т.н. „широки пари“, които се измерват чрез паричния агрегат МЗ.⁵

⁴ От 01.07.1997 г. с въвеждането на Паричен съвет в страната БНБ практически няма възможност да провежда цялостна парична политика. В известна степен централната банка има възможност да оказва ограничено влияние върху паричното предлагане, като изменя размера на задължителните резерви на търговските банки.

⁵ В паричния агрегат М₃ са добавени средствата от М₁ и М₂ (М₁+КВАЗИПАРИ), както и някои по-малко ликвидни активи като срочни депозити, срочни реподоговори, срочни институционални дялове във взаимни инвестиционни фондове, опериращи на паричния пазар.

Източник: БНБ, Парична статистика, 2018.

Графика 3. Темп на изменение на паричната маса, 10.2017–10.2018 г.

Анализът на данните показва липса на съществено изменение на паричните агрегати за разглеждания период. Въпреки това трябва да се отчете, че широките пари М3 се увеличават с 9,7 на сто в края на периода. Ръстът на паричното предлагане през четвъртото тримесечие на 2018 г. може да се обясни с притока на привлечените средства от резиденти в банковата система, което допринася значително за ускорения годишен темп на растеж на широките пари през първите осем месеца на 2018 г. Доклад на централната банка показва още, че още към месец август паричният агрегат М3 нараства на годишна база с близък процент от 9,6 на сто, като основен принос за тази динамика имат овърнайт депозитите.⁶

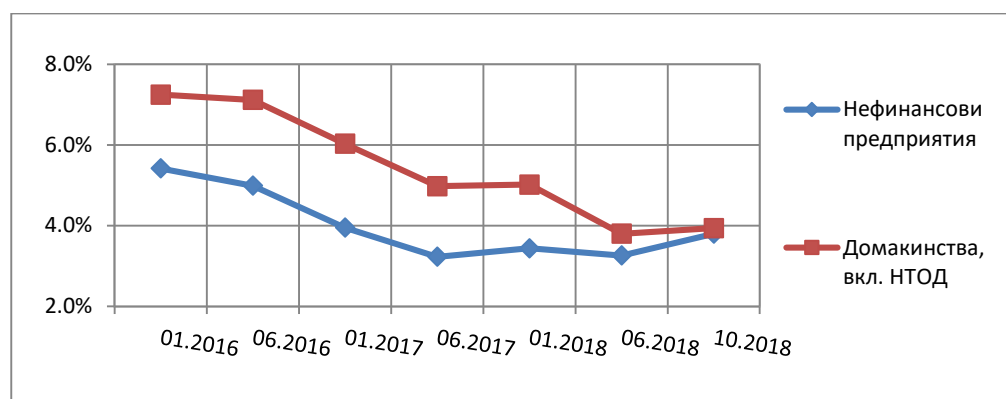
Друг фактор за растежа на паричното предлагане са увеличените спестявания на предприятията и домакинствата основно в безсрочни банкови продукти. Тези капиталовложения дават възможност за полесен, бърз и евтин достъп до спестените средства и оказват непосредствено влияние върху банковата ликвидност, а оттам и на кредитната експанзия. От друга страна, банковите спестявания ограничават размера на паричните средства извън банките, за които е присъща най-висока степен на ликвидност.⁷ Това се потвърждава от прегледа за изменението на тесните пари М1, чийто процентен размер в края на периода се увеличава с 14,8 на сто. Авторът е на мнение, че макар да има множество на брой фактори, които влияят при избора „потребление за сметка на

⁶ Необезпечени междубанкови депозити в български левове.

⁷ За повече информация: БНБ, Икономически преглед, 03/2018.

инвестиции и обратно“, основната причина за ръста на парите извън банките остава подобреното състояние на световната икономика и оптимистичните очаквания на потребителите. Към това трябва да се посочат отново подобреното състояние на пазара на труда, растежът на доходите, нарастващото влияние на потребителското търсене и вътрешните инвестиционни разходи. Важно значение в тази посока има и доброто състояние на публичните финанси на страната. Прогнозният годишен бюджетен излишък за 2019 г. се очаква да достигне 3 млрд. лв. и предполага възможност за по-съществен растеж на доходите в публичния сектор, което е заложена цел в бюджетната програма на правителството. Предвиденото увеличение на трудовите възнаграждения в обществения сектор би трябвало да бъде последвано от увеличаване на трудовите възнаграждения и в частния сектор на икономиката, каквито намерения декларират и работодателските организации. Всичко това предполага, че през 2019 г. потребителските разходи ще останат основен двигател на българската икономика, а банковата система разполага с необходимия потенциал да подкрепи финансово съвкупното търсене и предлагане.

Важен елемент от банковото кредитиране представлява цената на заемния ресурс. На Графика 4 са представени данни за средния годишен размер на лихвените проценти по дългосрочни кредити за сектори Нефинансови предприятия и Домакинства⁸, в т. ч. НТОД в левове.

Източник: БНБ, Парична статистика, 2018.

Графика 4. Темп на изменение на лихвените проценти по дългосрочни кредити

⁸ Включва средния лихвен процент по потребителски кредити.

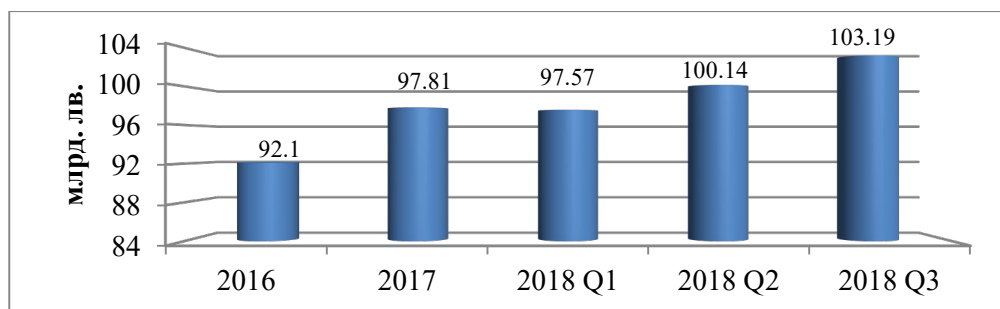
Данните за изменението на цената на заемния капитал показват ясна тенденция за намаляване на лихвените проценти при финансирането на разходите за инвестиционно и потребителско търсене в страната. Динамиката в изменението на разходите за осигуряване на капитал за инвестиционни и потребителски цели трябва да се разглежда като логично отражение на благоприятната стопанска конюнктура и повишеното външно и вътрешно потребителско търсене, а също и като резултат от засилената междубанкова конкуренция.

Особено показателно е изменението на лихвените разходи на бизнеса за набавяне на капитал за оборотно и инвестиционно финансиране. За периода януари 2016 – октомври 2018 г. средната цена на банковото финансиране за инвестиционни цели намалява с близо 30 на сто. Към това трябва да се отбележи и значителният спад на цената на заемния капитал при жилищните ипотечи. За същия период средният процент на дългосрочното банково ипотечно финансиране намалява с почти 40 на сто. Този спад може да се обясни, от една страна, с растежа на цените на имотния пазар⁹, а от друга, с растежа на заетостта и номиналните доходи от труд. Авторът е на мнение, че благоприятните условия на трудовия пазар в страната в комбинация с ниската цена на банковото финансиране, създават реални предпоставки за непазарно ценообразуване на недвижимите имоти, което пренася значителни рискове в банковия сектор на страната. Трябва да се има предвид също, че очаквано бъдещо забавяне на световната икономика, за което има определени индикации от последното тримесечие на 2018 г., може да се счита като причина за по-съществено нарастване на равнището на кредитен риск и свързаните с него разходи по обезценка на значителни по размер банкови активи. По-консервативна кредитна банкова политика би ограничила нормата на рентабилност в системата, но може да се определи като „здравословна“ по отношение на запазване в средно и дългосрочен период от време на висока капиталова адекватност и ликвидност на търговските банки в страната.

В условия на кредитна експанзия с основание възниква въпросът за запазване на балансирания характер на банковата система в страната. Той е израз на наличните и безналичните парични операции, които осъществяват търговските банки, и разходите за рефинансиране на тяхната дейност. С други думи тяхната печалба е функция от съотношението между постъпленията, които преди всичко се формират от

⁹ Към края на 2018 г. цените на жилищния пазар в страната достигат тези от предкризисната 2007 г.

притежаваните активи, и разходите, свързани главно с акумулиране на заемни парични средства за рефинансиране на банковата дейност.

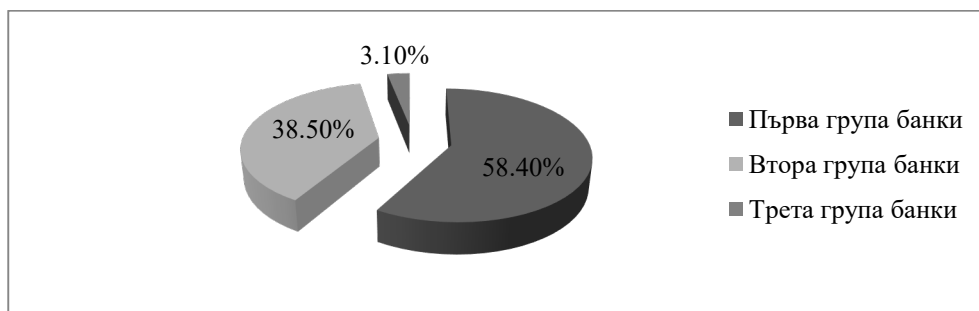

Източник: Асоциация на банките в България, Икономиката и банковият сектор на България, трето тримесечие на 2018 г., с. 11.

Графика 5. Общи активи на банковата система

Данните потвърждават пазарната реалност, че в условия на икономически растеж банковото финансиране подкрепя повишеното потребителско и инвестиционно търсене. Както показват данните в графиката, от началото на 2017 г. до края на третото тримесечие на 2018 г. се отчита положителен ръст на активите на търговските банки. Това се дължи в основна степен на повишеното кредитиране, чийто размер достига 64,5 млрд. лв., или 62,5 на сто от всички банкови активи. В края на разглеждания период общият размер на банковите активи възлиза на почти 104 млрд. лв., което е увеличение с 5,8 на сто на годишна база, докато активите на 26-те банки, опериращи в страната, спрямо прогнозния годишен брутен вътрешен продукт (БВП) за 2018 г. са близо 95 на сто.

Основната част от активите на банковата система се формира от банките, подредени в първа и втора класификационна група по показателя „притежавани активи“, респ. големина на банковите активи.

Източник: Асоциация на банките в България, Икономиката и банковият сектор на България, трето тримесечие на 2018 г., с. 12.

Графика б. Разпределение на банковите активи по групи банки

Анализът на активите в банковата система на страната дава възможност да се направи извод за ключовата роля на кредитите и вземанията за формирането на БВП, респ. за икономическия растеж на националната икономика. Показателен е и фактът, че размерът на кредитите и вземанията спрямо прогнозния БВП за 2018 г. достига 50 на сто, което само по себе си подчертава значението на финансовото посредничество, в частност на банковото финансиране за икономическото развитие, ефективността и качеството на стопанските процеси.

Анализът на състоянието на активите в банковата система на страната не е достатъчен за по-обхватна оценка за капиталовите възможности на системата. За тази цел е необходимо да се направи преглед на банковите пасиви и по-точно на динамиката в тяхното изменение в ретроспективен план. По данни на БНБ в края на третото тримесечие на 2018 г. общият размер на пасивите в банковата система възлиза на 90,7 млрд. лв., което представлява ръст от 9,5 на сто към края на същия период на 2017 г. Пасивите са разпределени по групи банки, както следва:¹⁰

- **Първа група банки** – 52,5 млрд. лв., което съставлява 58 на сто от общия размер на пасивите.
- **Втора група банки** – 35 млрд. лв. или 38,6 на сто от пасивите.
- **Трета група банки** – 3,12 млрд. лв. – 3,4 на сто от пасивите.

Стойностното нарастване на пасивите е обусловено изцяло от увеличението на депозитите, които формират процентен дял от 97,6 на сто. От статията „Депозити“ в отчета за финансовото състояние на

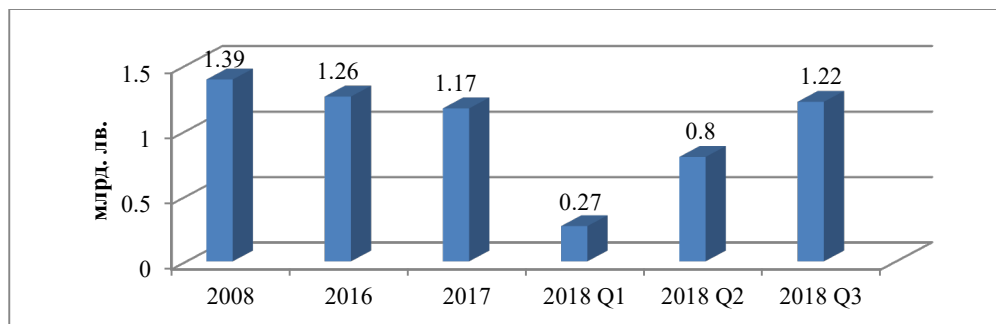
¹⁰ Вж. по-подробно: Асоциация на банките в България, Икономиката и банковият сектор на България, трето тримесечие на 2018 г., с. 12.

системата става ясно, че техният размер се повишава с 8,8 на сто на годишна база до 88,57 млрд. лв.

Делът на статията „Провизии“, към която се отнасят неуредени правни въпроси и данъчни съдебни дела, кредитни ангажименти и гаранции, пенсии и други, се равнява на 0,2 на сто, като техният абсолютен размер е 222,5 млн. лв. Дяловите позиции на статиите „Финансови пасиви, държани за търгуване“ и „Други пасиви“ е съответно 0,1 на сто и 0,9 сто. Дяловете на останалите статии, които са пренебрежимо малки, допълват сбора до 100%.

В края на юни 2018 г. собственият капитал на банковата система възлиза на 12,05 млрд. лв., а през третото тримесечие на годината той се увеличава с 441 млн. лв. (3,7 на сто) главно поради нарастването на печалбата в банковата система. Нивото на собствения капитал на банките по групи е разпределен, както следва:

- **Първа група банки** – 7,76 млрд. лв.
- **Втора група банки** – на 4,65 млрд. лв.¹¹

Източник: Асоциация на банките в България, Икономиката и банковият сектор на България, трето тримесечие на 2018 г., с. 12.

Графика 7. Нетна печалба на банковата система

През третото тримесечие на 2018 г. банковият сектор отчита спад на нетната печалба от 21,6 на сто на тримесечна база до 418,6 млн. лв. при 533,8 млн. лв. през второто тримесечие на 2018 г. За сравнение към м. септември 2017 г. нетната печалба на системата е в размер на 211,4 млн. лв.

Друга интересна тенденция се наблюдава при динамиката в данните за нетната печалба от началото на 2018 г. Прави впечатление

¹¹ Пак. там, с. 12-13.

например, че в края на месец септември 2018 г. нейният размер е близо 1,22 млрд. лв. при 871,8 млн. лв. за периода януари–септември 2017 г., което е с 39,9 на сто нарастване на годишна база.

Основна причина за увеличението на печалбата на банковата система е кредитната експанзия. Към това може да се добавят ниските по размер лихвени проценти по пасивните банкови операции и по-ниските разходи за обезценка на банковите активи, което кореспондира с направената вече констатация за спад на размера на лошите и реструктурирани кредитни експозиции от втората половина на 2018 г.

Нетната банкова печалба по групи банки към края на третото тримесечие на 2018 г. се разпределя процентно, както следва:

- **Първа група банки**, която формира 69,7 на сто от отчетения в сектора резултат (при 70,9 на сто за същия период на 2017 г.).
- **Втора група банки** – съответно 27,6 на сто.
- **Трета група банки** – 2,7 на сто.

Заклучение

Като се имат предвид динамиката в развитието на стопанския живот, средата и предизвикателствата пред съвременните икономики, ролята и значението на банковото финансиране, то с основание се счита за катализатор на икономическото развитие. Това идва да покаже, че на банковия сектор трябва да се гледа като на ключов фактор с икономическо и социално значение. Този въпрос е от особена важност за българската икономика, която се характеризира със значително по-ниска конкурентоспособност в сравнение с икономиките на страните от Западна и Централна Европа, а доходите от труд изостават значително от средните за Европейския съюз (Vladikov, 2012, p. 5).

Представеният анализ на състоянието на банковата система в страната дава възможност да се направят няколко основни извода в четири основни направления:

- **Първо.** Характерът на българската икономика, която е сравнително малка и е повлияна пряко от външното търсене, обуславя нейната силна зависимост от развитието на световната икономика, респ. от потребителското и инвестиционното търсене в страните, които са основни износни дестинации за българските предприятия. В този смисъл характерът на икономическата цикличност и очакванията за бъдещо забавяне темпа на растеж на световната икономика не подкрепят развитието на дългосрочното бизнес финансиране. Въпреки тези очаквания от началото на 2016 г. засиленото външно търсене в комбинация с

високата заетост и увеличението на доходите в страната формират логично пазарно поведение от страна на търговските банки. Проучването показва, че за цялата 2018 г. банковото финансиране се увеличава за сектор нефинансови предприятия, домакинства и НТООД. Този резултат е особено показателен от втората половина на периода, което кореспондира с положителните прогнозни очаквания за развитието на европейската, респ. на националната икономика през 2019 г. Трябва да се отбележи също, че основен фактор за запазване на ръста на банковото кредитиране има състоянието на пазара на труда в страната. Оценката на финансовото министерство за 2019 г. дава допълнителен повод за оптимизъм. Краткосрочните очаквания в тази посока показват запазване на състояние на пълна заетост и растеж на доходите както в обществения, така също и в производствения сектор на икономиката.

- **Второ.** Оптимистичните очаквания, свързани със запазване темпа на кредитната експанзия през 2019 г., са свързани със стабилното финансово състояние на търговските банки в страната. Показателен в това отношение факт е намаляването на лошите и реструктурираните кредити, респ. на размера на банковите разходи, свързани с обезценка на банковите активи, в т.ч. на привлечените кредитни обезпечения по тях. Положителният тренд на икономическото развитие в комбинация с прогнозно равнище на инфлация за 2019 г. от около 3 на сто, въздействат благоприятно за запазване на устойчивостта, ликвидността и ефективността на пазарния модел на банковата система в страната.

- **Трето.** Спадът на цената на заемния банков ресурс, който се наблюдава от началото на 2016 г., е показателен за степента на реакция на банките по отношение на общото състояние и перспективите за развитие на икономиката. Очакванията са свързани със запазване на ниска цена на заемния кредитен ресурс, което естествено трябва да стимулира пазарното търсене на този вид финансиране. Особено активна роля се очаква да запазят големите търговски банки, които формират основната част от активите на банковата система и разполагат със съществен финансов капацитет за поддържане на положителен темп на растеж на кредитирането в условия на ниско съотношение между приходи от вземания и разходи за рефинансиране.

- **Четвърто.** Наред с положителните констатации трябва да се отбележат и някои основателни опасения, които авторът приема за реални и значими и които представляват предизвикателство за запазване темпа на увеличение на банковото финансиране в средносрочен период от време. Така например не бива да се пропуска фактът, че кредитната експанзия в по-продължителен период създава реални предпоставки за т.н. „прегриване“ на икономиката. В такива условия съвкупното търсене

изпреварва значително съвкупното предлагане и обикновено се наблюдава ценови (инфлационен) натиск. Добра новина в тази посока е осъзнаването на тези рискове, присъщи на всяка стабилна фаза на икономически растеж. Сигналите от висшия банков мениджмънт показват високо ниво на реалистично мислене за потенциалните опасности от прекомерен растеж на банковия кредит. Допълнителен повод за оптимизъм в тази връзка е стриктната регулация на централната банка, респ. на задължителните изисквания по Базел 3, които ограничават дейността на търговските банки по отношение на излагането на съществени рискове, без да се създават необосновани предпоставки за осезаемо намаляване на равнището на банковия кредит. Допълнителен аргумент в тази посока са предвидените за провеждане стрес тестове на шест банки, четири от които са водещи по пазарен дял в страната. Тестовите ще бъдат проведени през 2019 г. в контекста на изявеното желание за влизане на страната в „чакалнята“ за членство във валутния механизъм ERM II и имат за задача да проверят качеството на част от банките, опериращи на вътрешния пазар. За целта ще бъде ползвана методика на Европейската централна банка и предварителните очаквания са свързани с потвърждаване на тяхното добро финансово състояние и висока капиталова адекватност.

Използвани източници

- Асоциация на банките в България, Икономиката и банковият сектор на България, трето тримесечие на 2018 г.
БНБ, Икономически преглед, 03/2018.
Йосифов, Т. (2018) Диспропорции при разпределението на разходите за научноизследователска и развойна дейност в България.
Известия. Списание на Икономически университет – Варна. 62 (2). с. 112 - 127.
Vladikov, A. (2012). Individual monetary returns from investing into human capital accumulated in the tertiary education /the case of bulgaria, Collection of Papers from the 5th Forum of PhD Students International Seminar Bratislava, Slovak Republic, October 20-22, 2011, pp. 4-5.

НАРОДНОСТОПАНСКИ АРХИВ

ГОДИНА LXXII, КНИГА 3 – 2019

СЪДЪРЖАНИЕ

Магед Албаз, Мохамед Албаз

Основни аспекти на измерването на резултатите от дейността на организациите с нестопанска цел: в търсене на отчетност и легитимност /3

Людмил Б. Кръстев

Теоретични аспекти на финансовия контролинг във фирмата /19

Траян П. Йосифов

Състояние на банковия кредитен пазар в България /32

Ина А. Лечева

Политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност /46

Владимир М. Дамянов

Оптимизация на пожарната безопасност в България чрез интернет технологии /58

РЕДАКЦИОНЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор
Проф. д-р Георги Иванов – зам. главен редактор
Проф. д-р Йордан Василев
Доц. д-р Искра Пантелеева
Доц. д-р Стоян Проданов
Доц. д-р Пламен Йорданов
Доц. д-р Румен Лазаров
Доц. д-р Венцислав Василев
Доц. д-р Анатолий Асенов
Доц. д-р Пресияна Ненкова

МЕЖДУНАРОДЕН СЪВЕТ:

Проф. д-р ик.н. Михаил А. Ескиндаров – Ректор на Финансовия университет при Правителството на Руската федерация – федерална държавна образователна институция за професионално образование, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р Кен О'Нийл – Почетен професор към Департамента по маркетинг, предприемачество и стратегии на Университет Ълстер, Северна Ирландия и председател на борда на директорите на Школа за социални предприятия в Ирландия.

Проф. д-р Ричард Торп – Професор по развитие на управлението, Бизнес школа на Университета Лийдс, Великобритания.

Проф. д-р ик.н. Григоре Белостечник – Ректор на Молдовската академия за икономически изследвания, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р ик.н. Михаил Ив. Зверяков – Ректор на Одеския държавен икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р ик.н. Олена Непочатенко – Ректор на Умански национален аграрен университет (Украйна).

Проф. д-р ик.н. Дмитрий Лукьяненко – Ректор на Киевски национален икономически университет „Вадим Гетман“ (Украйна).

Проф. д-р ик.н. Андрий Крисоватий – Ректор на Тернополски национален икономически университет, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Проф. д-р ик.н. Йон Кукуй – Супервайзор на докторски програми в областта на счетоводството и финансите в университета Валахия – гр. Търговище, Румъния, Доктор Хонорис Кауза на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов.

Доц. д-р Мария Кристина Стефан – Директор катедра „Мениджмънт – Маркетинг“, Университет „Валахия“ - гр. Търговище, Румъния.

Доц. д-р Анисоара Дуика – Катедра „Мениджмънт“, Университет „Валахия“ – гр. Търговище, Румъния.

Екип за техническо обслужване:

Анка Танева – стилев редактор на български език

Ст. преп. Венцислав Диков – координатор и ръководител на екипа за превод, стилев редактор и преводач

Ст. преп. д-р Петър Тодоров – преводач и стилев редактор

Ст. преп. Маргарита Михайлова – преводач и стилев редактор

Ст. преп. Румяна Денева – преводач и стилев редактор

Ст. преп. Иванка Борисова – преводач и стилев редактор

Деяна Веселинова – технически секретар

Благовеста Борисова – графичен дизайн и уеб публикуване

Адрес на редакцията:

5250 Свищов, ул. „Ем. Чакъров“ 2

Проф. д-р Андрей Захариев – главен редактор

☎ (+359) 889 882 298

Деяна Веселинова – технически секретар

☎ (+359) 631 66 309, e-mail: nsarhiv@uni-svishtov.bg

Благовеста Борисова – компютърен дизайн

☎ (+359) 882 552 516, e-mail: b.borisova@uni-svishtov.bg

© Академично издателство „Ценов“ – Свищов

© Стопанска академия „Димитър А. Ценов“ – Свищов

ISSN 0323-9004

НародноСТОПАНСКИ архив

Свищов, година LXXII, книга 3 - 2019

Основни аспекти на измерването на резултатите от дейността на организациите с нестопанска цел: в търсене на отчетност и легитимност

Теоретични аспекти на финансовия контролинг във фирмата

Състояние на банковия кредитен пазар в България

Политики и процедури за предварителен контрол за законосъобразност

Оптимизация на пожарната безопасност в България чрез интернет технологии

СТОПАНСКА АКАДЕМИЯ „Д. А. ЦЕНОВ“

СВИЩОВ

Изисквания при депозиране на статии за сп. „Народностопански архив“

1. Обем: статии от 12 до 25 страници

2. Депозиране на материалите: на хартиен носител и в електронен вид като приложен файл на E-mail: NSArhiv@uni-svishtov.bg

3. Технически изисквания:

- изпълнение Word 2003 (минимум);
- размер на страницата – А4, 29-31 реда и 60-65 знака на ред;
- разстояние между редовете 1,5 lines (At least 22 pt);
- шрифт – Times New Roman 14 pt;
- полета – Top - 2.54 cm; Bottom - 2.54 cm; Left - 3.17 cm; Right - 3.17 cm;
- номерация на страницата – долу вдясно;
- текст под линия – размер 10 pt;
- графики и фигури – Word 2003 или Power Point.

4. Оформление:

- наименование на статията, име на автора, академична длъжност, научна степен – шрифт Times New Roman, 14 pt, с големи букви Bold – центрирано;

- наименование и адрес на местоработата; телефони за контакти и E-mail;

- резюме на български език в обем до 15 реда; ключови думи – от 3 до 5;

- JEL класификация на публикациите с икономически характер (<http://ideas.repec.org/j/index.html>);

- основен текст (изложение);

- таблиците, графиките и фигурите се вграждат софтуерно в текста (да позволяват езикова корекция и превод на английски). Цифрите и текстът вътре в тях се изписват с шрифт Times New Roman 12 pt;

- формулите се създават с Equation Editor.

5. Правила за цитиране: от 01.01.2017 г. в периодичните издания на СА „Д. А. Ценов“ – Свищов за библиографско цитиране на информационни източници ще се използва **APA Style**. Неговите изисквания са поместени тук: <http://www.uni-svishtov.bg/default.asp?page=page&id=71> и тук: <http://www.apastyle.org/>.

Всеки автор носи отговорност за отстояваните идеи, съдържанието и техническото оформление на своя текст.

6. Ръкописите на нехабилитирани преподаватели се придружават от препис на протокол от катедрата, обсъдила и предложила научната разработка за публикуване.

От 1 януари 2017 г. заглавието на списанието на английски език е „Economic Archive“, като заменя транслитерираното наименование “Narodnostopanski archiv”, използвано до края на издателската 2016 г.

Авторите на публикуваните материали на страниците на списание „Народностопански архив“ носят отговорност за тяхната автентичност.

От Редакционния съвет

www.uni-svishtov.bg/NSArhiv